

Soomusrong nr 7

teatri peatoetaja

152. hooaeg

TIIT PALU

Soomusrong nr 7

TRAGIKOMÖÖDIA KAHES OSAS

LAVASTAJA, MUUSIKALINE KUJUNDAJA TIIT PALU

KUNSTNIK JAANUS LAAGRIKÜLL

VALGUSKUNSTNIK IMBI MÄLK

ESIETENDUS 23. OKTOOBRI 2021 VANEMUISE VÄIKESES MAJAS

Tiit Palu, Saara Nüganen

Sepo Seeman, Reimo Sagor

Osades

Kapten Vares, soomusrongi nr 7 komandör SAARA NÜGANEN

Axel von Scheißekringel, kapten Varese adjutant MARGUS JAANOVITS

Jussi V Sibelius, Soome vabatahtlik KEN RÜÜTEL

Mihkel Kask, koolipoiss ANDRES MÄHAR

Olga, Mihkel Kase ema, setu RAGNE PEKAREV

Pille Murakas, Eesti Uudiste peatoimetaja LENA BARBARA LUHSE

Indrek Käru, IT-visionäär REIMO SAGOR

Gunnar Männik, vallavanem SEPO SEEMAN

Kõik leiab aset tänapäeval ühe õhtupooliku jooksul

Lavastuses kõlab Jaan Kaplinski luuletus „Kõik, mis minul on öelda...” (1984)

Trupp tänab kapten Tanel Tatsit hüva nõu eest

Etendust juhib Kädi Jakobson

Personaalia

Kapten Vares, soomusrongi komandör

Sündinud Käreveres 29. märtsil 1895. aastal taluomaniku Juhani ja Liidi Justamendi kaheksanda tütreana, sünninimi Elfriide Justament. Lõpetanud Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi I järgu Tütarlaste Kooli (tänapäeval tuntud kui Miina Härma Gümnaasium). Osales 1913. aastal Elmerice Partsi kallisteenia kursustel, kus omandas plastilise tantsu algtõed. Mängis episoodilises rollis Eesti esimeses mängufilmis „Karujaht Pärnumaal“ (valge mütsiga naine kaadris 11.13). Seejärel elas Petrogradis, Pariisis ja Berliinis, õppides sealsetes eluülikoolides. Kui algas vabadussõda, astus kohe vabatahtlikuna rahvaväkke. Osales Landeswehri sõjas. Võttis Võnnu lahingust osa reamehena Jaagup Varese nime all. Oli üks soomusauto Wanapagan meeskonnast. Võttis 1919. aasta jaanipäeval Siguldas vangi baltisaksa aadliku Axel von Scheißebringli, kinkides talle elu ning saades temalt vastu truudusevande Eesti Vabariigile. Pärast Riia vabastamist sõitis Tallinnasse, kus tutvus Johan Pitkaga. Johan Pitka andis talle oma kuldhamba ülesandega ehitada soomusrong.

Axel von Scheißebringel

Sündinud 15. oktoobril 1844 oma isa mõisas Lääne-Eestis. Pärineb baltisaksa aadliperekonnast, kes tuli Eesti aladele koos Liivimaa Hendrikuga. Kõik tema esiisad ja -emad on olnud omavahel lähisugulased, mistõttu oli väga habras ja nõrk, kuid erakordselt kõrge autunde ja üleva meelelaadiga. Tema sugupuu on kakskümmend lehekülge pikk ja seitsekümmend üheksa lehekülge lai. Alghariduse omandas Tallinna Toomkoolis, hiljem õppis Bonni ülikoolis. Friedrich Nietzsche sõber ja Richard Wagneri tuttav, pan-germanist. Nakatus esimesel ülikooliaastal süüfilisse. Elas elevandiluust tornis Reini jõe kaldal, kuni õnnestus läbi lüüa isast jäänud pärandus. Seejärel liitus Rauddiviisiga ning saabus Lätti kindla plaaniga taastada Baltimaades feodaalne kord, et esiisade vaimus jätkata põlisrahva rõhumist.

Oli Rauddiviisi lennudiisjoni lipukandja. Kui Eesti väed vallutasid Sigulda, kavatses teha mõtte jõul enesetapu, kuid ebaõnnestus, sest vaim ei tulnud peale. Heitis end soomusauto Wanapagan alla, mistõttu soomusauto saadeti remondiks Valka. Palus kapten Varest, et see talle Sigulda kepiga otsa peale teeks, kuid kapten Vares pidas seda liiga kergeks karistuseks. Kogenud perverdina paljastus talle kapten Varese naisepeale ning ta kiindus silmapilkselt, kuna nägi temas müütilist amatsooni. Vandus igavest truudust nii kapten Varesele kui Eesti Vabariigile. Pole põhjust arvata, et ta sellest vandest taganeks. Muutis orientatsiooni ja hakkas Eesti marurahvuseks. Päästis kiire tegutsemisega kapten Varese elu, kui viimast tulistas bolševik Ippolit Värđi.

Jussi V Sibelius, Soome vabatahtlik

Sündinud 1892 Karjalas Tohmajärvi vallas, talunik. Juhuslikult sattus 1918. aasta vana-aastaõhtul lugema kohalikust ajalehest Hans Kalmu üleskutset: „Mehed! Taas on vaenlane ründamas! Inimkond ja õigus on ohus! Eelmisel talvel oli mul õnn võidelda teiega koos teie sünnimaa, minu hõimurahva eest. Küsin teilt: kas tahate nüüd võidelda minu sünnimaa, teie hõimurahva eest, kes on nüüd hädaohus?” Andis end kohe üles vabatahtlikuna. Koju Tohmajärvi valda jäid armas naine Aino ja neli last. Saabus Eestisse 26. jaanuaril 1919 Põhja Poegade Rügemendis, osales vabadussõja lahingutes lõunarindel. Kui rügement 1919. aasta juulis laiali saadeti, hakkas Kehras jooma, mille lõpetas alles siis, kui kuulis soomusrongi nr 7 koostamisest.

Kapten Anton Irv (lavale ei ilmu)

sündis 17. septembril 1886 Viljandimaal sulase pojana. Teenis 1907–10 Vene sõjaväes staabikirjutajana. Tõusis esimeses maailmasõjas kapteniks. 1918 sai Eesti esimese formeeritava soomusrongi ülemaks. Kui 1919. aasta 23. jaanuaril soomusrongide üldjuht Karl Parts haavata sai, jäi Irv tema kohusetäitjaks. Kui 20. veebruarist 1920 moodustati Soomusrongide divisjon, sai selle ülema kohusetäitjaks.

27. aprillil 1919 sai Põhja-Lätis luureoperatsiooni käigus surmava püssikuuli rinda. Irv oli kõrgeimal ametipostil langenud Eesti ohvitser Vabadussõjas, teda autasustati surmajärgselt Vabadusristidega I/2, II/2 ja II/3. Soomusrong nr 1 nimetati ümber Kapten Irveks.

Olga

Sündinud umbes 1857. aastal Võmmorska külas Setumaal. Sünnitanud 19 (mõnedel andmetel 18 kuni 28) poega, kellest kõigist said tublid inimesed. Keedab, koob ja lohutab. Jakob Hurda peamine kirjasaatja, Johannes Pääsukese muusa. Tema kodusest tagavarast said alguse Eesti Rahva Muuseumi õllekappade, rehade ja puuluskate kogud. Lahendab probleeme probleemivaba suhtumisega ja vitsa väel. Soomusrongile tuli vabadusvõitlejana ja Mihkel Kase emana.

Mihkel Kask

Sündinud 18. aprillil 1903 Olga viimase pojana. Jõudis vähem kui aasta õppida Treffneri Eragümnaasiumis, kui andis end vabatahtlikuna üles kapten Varese koostatud soomusrongile nr 7. Vabal ajal loeb. Kohusetundlik ja korrapidaja, suurepärase loodusetundja ja luuraja. Ootab võimalust ohverdada elu Eesti eest. Kui see ei peaks aga õnnestuma, siis kavatseb vähemalt oma tuleviku pühendada Eesti hüvanguks.

Johan Pitka, oli Eesti ettevõtja, kaugsõidukapten ja kontradmiral (lavale ei ilmu)

Sündis 19. veebruaril 1872 Terasaugu metsavahimajas Jalgsema külas Võhmuta vallas, suri 22. novembril 1944 Kõue vallas. Oli üks Eesti riigi rajajaid, Eesti merejõudude looja ja juhataja vabadussõjas ning Kaitseliidu, soomusrongide, soomusautode, piirivalve ja Eesti merejõudude loojaks – tegevus, mille eest ta pälvis austava nimetuse soomusrongide isa ja vabadussõja hing. 1918. aasta detsembris määrati ta Eesti merejõudude juhatajaks, kellena ta tegutses kuni Vabadussõja võiduka lõpuni, kaotamata seejuures

ühitegi laeva. Juulis 1940 põgenes Nõukogude okupatsiooni eest Soome. Aprillis 1944 naasis Eestisse. Pidas üle Eesti kõnekoosolekuid Punaarmee pealetungi vastu sõdimise innustamiseks. Jäi septembris 1944 Läänemaal teadmata kadunuks.

Pille Murakas, päevalehe Eesti Uudised peatoimetaja

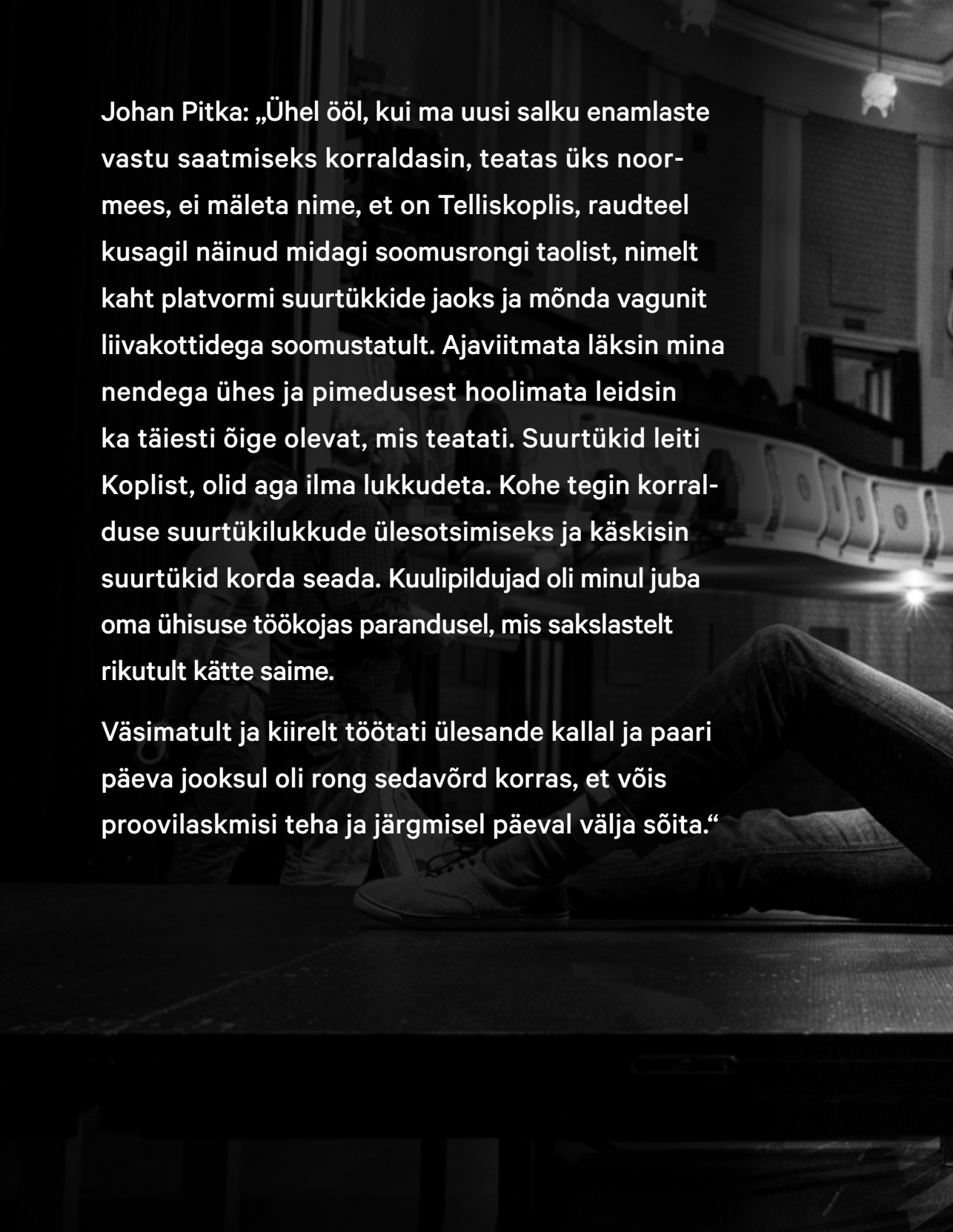
Sündis 21. augustil 1991 Keilas, lõpetanud Tartu ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni erialal, pärast mida murdis hoobilt Eesti ajakirjanduse tippu. Päevalehe Eesti Uudised peatoimetaja, juhib kontsernisiselt ka telesaadet „Pille Muraka nädalakommentaar“ ja raadiosaadet „Studios on Pille Murakas“. Täiendanud end moodsatel erialadel, oma tulevikku näeb helgena.

Gunnar Männik, vallavanem

Sündinud 1965. aastal Assamallas, juhtimiskogemus alates 1972. aastast. Olnud oktoobrilaste, pioneeride ja komsomolide juht rohujuuretasandil, NLKP liige aastast 1987, Rahvarindes 1988, Koond-erakonna liige 1991, hiljem ka teiste erakondade liige. Seitsmendat korda vallavanem. Tunneb kohalikku elu nagu oma taskut. Hea südamega ja kuldsete kätega aateinimene, püüab ajaga kõigest väest ühte sammu käia. Tulevikku vaatab suure murega, sest ei näe endale seal väarikat asendajat.

Indrek Käru, iduettevõtja

Sündinud 1988 Tallinnas, lõpetanud Reaalkooli ja Tartu ülikooli IT-erialal. Alustas programmeerijana Nortalis, seejärel rajas B2B ettevõtte, mille müüs neli aastat tagasi Facebookile, Äripäeva hinnangul kuni kahe miljardi dollari eest. Seejärel olnud investor ja mentor ning Eesti iduettevõtlaste tuntumaid kõneisikuid. Otsib elus ja äris uusi väljakutseid.

Johan Pitka: „Ühel ööl, kui ma uusi salku enamlaste vastu saatmiseks korraldasin, teatas üks noor-mees, ei mäleta nime, et on Telliskopli, raudteel kusagil näinud midagi soomusrongi taolist, nimelt kaht platvormi suurtükkide jaoks ja mõnda vagunit liivakottidega soomustatult. Ajaviitmata läksin mina nendega ühes ja pimedusest hoolimata leidsin ka täiesti õige olevat, mis teatati. Suurtükid leiti Koplist, olid aga ilma lukkudeta. Kohe tegin korralduse suurtükilukkude ülesotsimiseks ja käskisin suurtükid korda seada. Kuulipildujad oli minul juba oma ühisuse töökojas parandusel, mis sakslastelt rikutult kätte saime.

Väsimatult ja kiirelt töötati ülesande kallal ja paari päeva jooksul oli rong sedavõrd korras, et võis proovilaskmisi teha ja järgmisel päeval välja sõita.“

Tosin fakti soomusrongi kohta

1. Eesti soomusrongid võtsid osa kõigist vabadussõja olulisematest lahingutest.
2. Eesti esimene soomusrong, laiarööpmeline soomusrong nr 1, formeeriti Tallinnas ja jõudis rindele 1. detsembril 1918.
3. Kokku formeeriti vabadussõja jooksul kuus laia- ja kuus kitsarööpmelist soomusrongi. Lahingu kaotati üks kitsarööpmeline soomusrong.
4. Esimesed vagunid olid soomustatud „liivasoomusega“. Kasutati kas topeltseinte vahele tambitud liiva või liivakotte.
5. Vabadussõja-aegsed Eesti soomusrongid koosnesid kahest peamisest osast: veerevkoosseis ja selle relvastuses olevad kuulipildujad ja suurtükid, ning dessant, soomusrongi koosseisuline jalaväe üksus. Veeremi võis omakorda jaotada kaheks, vabadussõja-aegsetes terminites lahingu- ja baasiosaks.
Lahinguosa koosnes soomustatud suurtüki-, kuulipilduja- ja dessantvagunitest. Baasiosa koosnes staabi- ja teenindusvagunitest.
5. Soomusrongide formeerimine vabadussõjas toimus ilma kindlate juhenditeta. Selle tulemusena oli iga rong erinev ja isegi üksikute rongide struktuur muutus sõja jooksul.
6. Eesti vastu tegutsesid nii Punaarmee kui ka Landeswehri soomusrongid. Landeswehri oli soomusronge üks ja see oli sarnaselt Eesti omadele improviseeritud soomusrong. Punaarmee kasutas nii Eesti soomusrongidele sarnaseid improviseeritud ronge kui ka tehastes ehitatud soomusronge, millele sarnase tehnilise taseme saavutasid vaid mõned üksikud Eestis ehitatud lahingvagunid alles vabadussõja lõpuks.
7. Eesti armees puudusid soomusrongide juhtimise kogemusega ohvitserid. Soomusrongide juhtkonda iseloomustas aktiivsus ja julgus vastu võtta iseseisvaid otsuseid.
8. Soomusrongide juhtimist operatsioonilisel tasandil soodustas sideliinide paiknemine piki raudteed. Rongisisese sidena kasutati värvilisi tulesid, elektrisignaale, elektrikella ja telefone; suhtlemiseks dessandiga virgatseid või rongi vilet.
9. Soomusrongide tulejõud koosnes kahest osast. Vintpüssid ja kuulipildujad, millega oli relvastatud dessant, ja rongi lahinguosal asuvad kuulipildujad ja suurtükid.

10. Soomusrongide lahinguvaguneid oli nelja tüüpi: dessant-, kuulipilduja- ja suurtükivagunid ning raudteekahurid. Suurtükivagunid kandsid nimesid Wambola, Pisuhänd, Kalev, Uku, Sepp Willu, Kõu, Pikker, Tõll jt

11. Soomusrongide kaudtuli ulatus keskmiselt 8–10 km kaugusele; kauglaske suurtükiplatvormide olemasolul kuni 17 km kaugusele.

12. Pärast Eesti Vabariigi liitmist NSV Liiduga likvideeriti septembris 1940 Eesti sõjavägi, millest moodustati Punaarmee laskurkorpus. Soomusronge ei olnud selles korpuses ette nähtud, soomusrongirügemendi veerevkoosseis viidi Venemaa territooriumile.

Allikad: Tanel Tatsi, „Eesti soomusrongide sõjaline võime vabadussõjas”, Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste strateegia õppetooli lõputöö, Tartu, 2012

Mati Õun, „Eesti Vabariigi soomusvägi 1918–1941”, Grenader, 2017

Eesti esimene sõjaplakat
„Vennad ruttu rahvaväkke” (1918)

Autor: Guido Marnberg

Laiarööpmeline soomusrong nr 6 sügisel 1919

„Vaadake, poisid!” hüüdis korruga Käsper ja näitas käega vasakule.

Kõik juhtisid oma pilgud osutatud suunda ja nägid imelist valgust. Õige madalal, kaugel taevaveerel oleks nagu sähvinud välku või vehelnud virmalisi. Aeg-ajalt see valgus kustus, kuid ilmus siis uue helgiga, kord kõrgemalt, kord madalamalt. Tumeda taeva alla viskus punaseid ja helendavaid sähvanguid, mis ristlesid üksteisest läbi, kustusid ja lõkatasid, sündisid ja surid. Ennenägematult salapärast ja müstilist oli ses heitlevas valguses, mis oli muutnud nüüd ümbritseva öö korruga veelgi pimedamaks.

„Poisid, hurraa, meie soomusrongid!” hüüdis Käsper jälle ja kargas püsti reele, nagu näeks ta niiviisi paremini.

Albert Kivikas, „Nimed marmortahvliil” (1936)

Jaani Kaplinski

Aegamööda peseb
voolab end puhtaks meie
reostatud oja
aegamööda ehk meiegi

jõuame kättpidi
teineteist viia
tagasi selle maailma
suurde
otsatusse puhtusse
sinna kus mõistame
et pole sealt kunagi
ära olnudki

1979

Teatrijuht Kristiina Alliksaar

Draamajuht Tiit Palu

Muusikajuht Risto Joost

Balletijuht Mare Tommingas

Lavastusala Maarja Liba, Maiken Nõmmoja

Lavameistrid Rello Lääts, Kaupo Jalas, Taivo Pöder, Tanel Pärn, Urmas Poom, Jüri Urbel

Dekoratsiooniala Marika Raudam, Innari Toome, Ain Austa, Andres Lindok, Katrin Pahk, Leenamari Pirn, Terje Kiho, Armin Luik, Aleksander Karzubov, Indrek Ots, Mart Raja, Eino Reinapu, Karmo Kiivit, Mait Sarap

Rekvisiidiala Liina Martoja, Mirka Porrassalmi, Angelika Aun, Kärt Paasik, Kaie Uustal, Annaleena Adamson

Jumestusala Kelly Treier, Maarja Svirgsden, Sandra Rätsep-Kirss

Kostüümiala Liisi Ess, Ivika Jõesaar, Ruth Rehme-Rähni, Külli Kukk, Edith Ütt, Ljubov Guzun, Ivi Vels, Irina Medvedeva, Heli Kruise, Luule Luht, Tia Nuka, Kaire Arujõe, Valentina Kalvik, Inkeri Orasmaa, Daisy Tiikoja, Elli Nöps, Anneli Vassar, Marit Reinmets, Olga Vilgats, Natalja Malinen, Juta Reben, Toomas Vihermäe, Ljudmila Nikolajeva

Riietusala Raina Varep, Kai Vahter

Valgustusala Andres Sarv, Imbi Mälk, Raul Telliskivi, Taivo Pöder

Heli- ja videoala Andres Tirmaste, Toivo Tenno

Kavalehe koostanud Sven Karja, **kujundanud** Katrin Kelpman

Fotod proovist Imbi Mälk

Emakeelne kultuur on hindamatu väärtus.

30. detsembril 2006 asutasime Vanemuise Fondi,
et hoida ja toetada Eesti teatrikunsti.
Lubame hea seista fondi käekäigu eest

Olga Aasav, Kalev Kase, Mart Avarmaa, Tartu linn

Vanemuise Fond on loodud teatri töötajate erialase arengu ja koolituse toetuseks. Fondi on võimalik teha annetusi:
SA Tartu Kultuurkapital / Swedbank IBAN: EE092200221011379347, SWIFT: HABAEEX /
SEB Pank IBAN: EE251010102052050006, SWIFT: EEUHEEX
Märksõna: VANEMUISE FOND

Suur aitäh teile Vanemuise fondi poolt:

Olga Aasav, Andrus Ansip, Mart Avarmaa, Alar Kroodo,
Kalev Kase, Mati Kermas, Eero Timmermann,
Tartu linn, Vanemuise advendikontserdil annetajad

Teatri peatoetaja

Aasta toetaja

Koostööpartner

Suvekontserdi peatoetaja

Ametlik hotellipartner

KULTUURIMINISTEERIUM

RÕÕM ELAMUSTEST

TALLINKIL ON SUUR RÕÕM OLLA
TEATER VANEMUINE SUURTOETAJA

MARTELL
COGNAC
FONDÉE EN 1715

TÄHELEPANU! TEGEMIST ON ALKOHOLIGA.
ALKOHOL VÕIB KAHJUSTADA TEIE TERVIST.

vanemuine.ee